

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2004 сыл
Алтынны 15
23 КҮНӨ
СУБУТА
№ 126
(9188)

Чөл олох — кэскил тордо

ЧӨЛ ОЛОХ ПРЕЗИДИУМУН БАСТАКЫ МУНҢАБА

Алтынны 20 күнүгэр Чурапчытаабы физкультура уонна спорт институттар Чөл олох президиумун бастакы мунҥаба буолан ааста. Биллэрин курдук, бу сайын билиги улууслугар тирээн турар темага улахан конгресс ытыллыбыта. Түмүккэ Аан дойдутаабы чөл олох академиятын Чурапчытаабы отделениега тэриллэн, 27 килилээх президиум талыллыбыта. Бу күнүгэр улууска академия президеңэ А.Н.Маюров кэлэ сылдьарынан, президиум бастакы мунҥабын ытта. Мунҥа президеңи таһынан Чурапчытаабы отделение салайааччыта, улуус баһылыга И.Н.Аммосов, президиум чилиэннэрэ уонна тэрилтэлэр салайааччылары, сыһыаннаах дьоннор кыттыны ылылар.

Академия президеңэ, профес-

сор А.Н.Маюров бэйэтин этиитин видеоманифону холбоон, эмиз бири санаалаабы толорор чөл олоххо ыгырар тыллаах бард ырыатынан уратылык сабалаата уонна академия ытан кэлбит үлэтин кытта билиһиннэрдэ. Чөл олох хамсааһына бүтүн аан дойду үрдүнэн барар. Александр Николаевич этэринэн, кинилэр ыттар үлэлэрин бөдөҥ политическай деятеллэр өйүлүлэр. Ол курдук, Саудовскай Аравия угумнааччы принца, Испания королевата, Камбоджа хоруола, Австралия премьер-министрэ, Уэльскай принц Чарльз, Тайвань Президеңэ уо.д.а. улахан госуларстволар салайааччылары хамсааһын сиздээбин бэлиттээбиттэр. Кинилэргэ Карачево-Черкессия, Удмуртия, Казахстан уонна Приморскай,

Хабаровскай, Ставропольскай кыраайдар, элбэх уобалас салалталара кыттыһаллар. Өйөөбөт дойдулар эмиз бааллар. Олор, Александр Николаевич этэринэн, наркобизнес эйгэтигэр быһаччы сыһыаннаахтара харгыс буолар. Балабан ыйыгар Севастополь куоракка чөл олох тематыгар аан дойдутаабы таһымнаах семинар буолан аастытын сырдатта. Бу дьаһалга: "Чөл олох уоһуулаах 100 сыла туолбут астырбыт Чурапчытан делегаттар тоҕо суохтарый?" — диэн кэлбит дьон ыйытталастыктарын тиризтэ. Бу кэннэ Александр Николаевич чөл олох ахсаабат пропагандиһа, билилээх хирург, 100 сааһын томпону туолбут Ф.С.Углов ытык үбүлүйүн бэлиттир түгэнири слайдаларынан көрдөрдө уонна ол дьаһалга кытты-

ны ылбыт чөл олоху өйөөчүлэри билиһиннэрдэ.

Салгы президиум чилиэнэ, физкультура уонна спорт институтун научнай үлэсэ проректора М.И.Лыткин отделение быйылгы сылга ытыктаах үлэтин кэспээтэ. Былаан бири сүрүн пуунан чөл олох академиятыгар чилиэннэри бигэрэтии буолар. Мунҥа таһынан попечителлэри үлэсэ тарды, улуус бюджеттыгар чөл олох үлэтин ытыгы анал строканы анааһын, нэһиликтэргэ чөл олох ячейкаларын тэрийии, улууска ситиһилээхтик үлэли сылдыбыт "Саҥа" общество хамсааһынын сөргүтүү, дойду араас мунуктарыгар буолуштаах чөл олох семинардарыгар, слеттарыгар, научнай-практическай конференцияларыгар кыттыны

ылы, улуус бары нэһиликтэригэр Шинчэ ыйматынан дьарыктары ытыы, Чурапчытаабы институтка чөл олох кафедратын тэрийии уонна сыл түмүгүнэн научнай-практическай конференцияны ытыы сорукара былаанна бааллар.

Мунҥаха кэлбит интернат-оскуола невролог-врача И.А.Бельх, "Чэбдик" кулууп чилиэнэ Е.С.Маюров, тыһынын дьарыктанар сэдэх кыһыт А.Д.Дорофеев бааларын ытыгыттан, үлэлэрттэн-хамнастарыттан кэспээбиттэрэ сэнээрлиннэ. Түмүккэ президиум чилиэннэрэ ытыктыбыт былааннары бу сырыга буолбакка, сэтини ый саҕатыгар буолар научнай-практическай конференцияга бигэрэтиргэ бири санааны ылынылар.

Оксана ЖИРКОВА.

Пионерия 80 сылыгар

БИИР ХААРТЫСКА ИСТОРИЯТА

Оччолорго мин сана пионерга киирбитим. Ити, арааһа, 4-с кылааска быһыылаабы. Пионерга киирэрбитигэр улаханньык долгуйбутун ойдуубун. Билиги пионерскай дружинабыт Советскай Союз Геройа Зоя Космодемьянская аатын сүгэрэ. Дружина сборулар билигин үөрүүлээх быһыыга-майгыга пионерга ылбыттара. Оччолорго пионер оҕолор эмблэ тимүрөвскай, шефскэй үлэни Ленин аатынан колхозка ыттарбыт. Бири саамай өйдөөн хаалбыт түгэмминэн толору механизациялаах сайыллыгы аһы буолбута. Сайыллы аһымытыгар пионердар суб-уотунуһуктаабыллыт, үлээбиппит-хамсаабыллыт.

Ол кэмнэ Францияттан "Юманите" хаһыат корреспондента кэлэн ылдытытаан, көрөн-истэн барбыта. Оччолорго тыа сиригэр бу бастакы толору механизациялаах, үлэһиттэр үлэлиир, олорор усулуобуйалара толору хааччыллыбыт үлээлээх-уоттаах сайыллык этэ. Билиги пионер-баһаатойдарбыт билигин "Саҥа олох" редактор-директора Попов Гаврил Гаврилович уонна Кардашевская Анна Семеновна этилэр. Кинилэр салайыыларынан араас көрдөөх дьаһалларга, дьарыктарга, үлэсэ-хамнааска сылдьыбыллыт. Пионерскай ово саастыт ол курдук көрдөөхтүк, көдүүстээхтик аастыта. Бу хаартыскага түспүт оҕолор үгүстэрэ билигин улуус салалтатыгар, оскуолаарга ситиһилээхтик үлэли сылдьаллар.

Л. ФЕДОТОВ,

Одьулуун орто оскуолатын саха тылын учуутала.

"САХАМЕДСТРАХ" — "КЫҢЫЛ КӨМҮС САЛАМАНДРА" ЛАУРЕАТА

Россияга икки үйэ анараа өттүгэр уоттан страховкалааһыны киллэрбиттэрэ. Ол ураты бэлитинэн саламандраны талыттар, кэлин ону страховкалааһын бары көрүгүлэригэр символ гыммыттар. Онуска манньаха олохторбут буолуохтаахтар. Бастакытын, былыргы дьон үһүээннэригэр саламандраны күлүргэ маарынныыр уонна кыһаастар төлөн буолан кестөр уоту-араҥаччылыыр ичинэн аабыллар, ол иһин киниэ суох испиискэ да умайбат дииллэрэ. Иккиннэн, кини этэ-симэ тыһыны буолан уоту да умурдоруон сөп диэн этэллэрэ. Бу бэлэ уһун сылларга умнууга хаалбытын сөргүтэн уонна чистээн Россияга страховкалыыр тэрилтэлэр дьон туһугар үлэлэрин күһүрдэргэ, туспарга анаан сылын ахсын кэпэтэн ытыллар "Кыһыл көмүс Саламандра" диэн общественнай бириэмийэ олохтоно.

Быйылгы сылга бу бириэмийэни туттары соторутаагыта Москвага үөрүүлээх быһыыга-майгыга ытыллына. Страховкалыыр дьыала 20 номинациятыгар барыта 160 араас бөдөҥ компаниялар кыттынылар. "Саамай бастын үлэлээх регионнаабы страховкалыыр компания" номинацияа халһаһынан Саха Республикатыттан "Сахамедстрах" государственной страховкалыыр медицинскэй компания (генеральный директор В.И.Аксентьев) ааҕтанан лауреат анал бэлитин тутта. Бу "Сахамедстрах" сыллаагы үлэтин түмүгүн үрдүктүк сыаналаһын бэлитэ буолар. Экспертнай комиссия лауреаттары страховкалыыр үлэ хаачыстыбатынан, үп-харчы эргирин туруктаах буолуутунан, страховой надзор федеральной сулуусатын сэрэтигэ биллэриллибэтэбинэн уонна нэһилиэннэ ордук кыамаат аранатан доруобуйатын туспарга социальнай көмө арааһын оҕоруутунан көрөн сыаналаата.

"Сахамедстрах" Саха Республикатын страховкалыыр эйгэтигэр тоҕус сыл устата таһаарылаахтык үлэһэн кэлэ. Кини республика нэһилиэннэтин улахан агарын төлөбүр суох медицинскэй өҥөнөн булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын үбүн суотугар хаачыйар. Аастыт сылга билиэхэ страховкалаамыт дьоннор төлөбүр суох эмтэнэллэригэр миллиартан таһа солк. үп төлөмүтэ. Билигин

компанияга республика бары улуустарыгар 440 киһи страховкалаанна. Кинилэр эмтэнэллэригэр 300 балыһаны кытары дуоһабырдаахпыт. Билиги эксперт-врачтарбыт 20 тыһ. таһа экспертизаны оҕорбуттара. Бэйэлэрин бырааптарын көмүскэтэри 2,5 тыһ. киһи компания эппиэттээх үлэһиттэригэр сылдан быһаары, көмө ыллылар. Ол иһигэр 664 балыһалар медицинскэй көмөнү оҕорууларыгар. Итилэртэн 81 киһиэхэ 426,5 тыһ. солк. суулаах эмт төлөбүрү бэрлибита.

"Сахамедстрах" нэһилиэннэ доруобуйатын туспарыга аналаах араас кэлиһэ программаларга кыттар. Холобур, СР Үлэсэ уонна социальнай сайдыыга министерствотын кытары сөннөһүү быһытынан, бу кэниги икки сылга сэрин уонна үлэ ветераннара чөлүтүлээх лүтөөккөн барыта 2 тыһ. таһа киһи Саха сирин санаторийдарыгар сыһынанан доруобуйаларын туспарынылар. Вирускай ыарыылары сэрэтэн вакцинациялааһын былаан быһытынан сылын ахсын ытыллар. Дьонуускайга страховой аптеканы аан маҥнайгынан "Сахамедстрах" аспыта. Суукканы эргичи үлэлиир бу аптекага чөлүтүлээх эмтэринэн үлээбэт, полистаах дьоннор туһаналлар. Ити барыта билиги компаниябыт Россия үрдүнэн страховкалыыр эйгэсэ үрдүкү таһымна тахсытын социальнай уонна общественнай махтатынан буолар.

Түмүккэ манньага бэлиттэн аһар наадалаах. Сайдыылаах Америкага 3 тыһ. кэрингэ араас страховой өгө оҕоһулар, оттон Россияга ити өгө 100-тэн тахсыбат. Ол да буоллар, страховкалааһын дойду экономикатын бири сүрүн салаатын быһытынан тахсан эрэр. "Кыһыл көмүс Саламандра" күрэхтэһиитэ страховкалыыр рынокка общество интэриэһин үрдэти, нэһилиэннэ страховкалааһынга культуратын туспарыга төрүөт буолуо диэн улахан эрэл үөхкүр.

Александра СТРУЧКОВА,
"Сахамедстрах" генеральной
директорын солбуйааччы.

Чурапчы сэлээннээтэн кибиэйр киинигэр "Маарыкчаан" потреббщество жонтуоратын дыктин илин энэригэр "Бытовое техника" дигэн суругу, бука, көрөн эрдэжт. Бу — бытовое техниканы уонна араас электрическэй тэриллэри атылыыр мафаһын. Кини хаһан тэриллэбитин билээри бийиги "Маарыкчаан" потреббщество бырабыланыатын председателин солбуйааччы Ф.И. Поповаттан ыйыталастыбыт.

— Олох хаамытыгар сөп түбөһүнэрэн аныгылыы оҥоһуулаах телевизорга, холодильникка уонна атын да табаардарга нэһилиэнньэ наадыһыга улаатан иһэр. Күөрөттөн атыылаһан соһон-тиэйэн таһаарар

улуустарыгар тарбаттар. Нэһилиэнньэттэн кирибит сайаапканан сирдэтэн потреббщество бырабыланыатыа сакаас оҥорон түһэрбитинэн көрөн ыйга биридэ аралаллар.

— Дьон төһө сылдыарый?

— Дьоннор, интэриэһиргээн да буолуо, сүрдээһин сылдыаллар. Ол эрэри ордук сэрэдэттэн саҕалаан элбиһилэр. Ким сыбаайбаҕа, ким үбүлүөйгэ эбэтэр саҕа дьыа малааһыныгар бэлэх көрдүүр. Бастаан кэлэн көннөрү хөрөллөр, сыанатын үөрэтэлэр, атын сиргэ төлөгүн тэҥниһилэр быһыылаах, онтон дьэ кэлэн ылааллар. Бийиги сыанабыт да сөбүгэр. Дьоккускай күөрэт мафаһыннарыттан 200 солк. кэринэ

Хааччыһы эйгэтигэр

МАННЫК МАФАНЫН БААР

биридиилээн киһиэхэ кыйтарбат, ол иһин ити анал мафаһын аһылына, — диэтэ Фекла Ивансена. — Табаарбыт барыта Москваттан кэлэр, "Самсун", "Панасоник" уонна "LG" фирмалар оҥоһуктара — теле-радиоаппаратура уонна араас туттар тэриллэр. Поставщиктыт Москватаабы "Вест Экспокампани" дигэн Саха Республикатын үгүс улуустарын кытары үлэстэбитэ син балаһа буолбут тэрилтэ. Бийиги кинини кытары бастаан атын балаһа табаардарга үлэстиппит. Онтон, ылсарга-бэрсэргэ сөптөөх, хаһымыр собүс сыаналаах, бигэ экономическай туруктаах компания эбит диэммит, идэтиибит мафаһын астыбыт. Сэбиздиссийон уонтан тахса сыл стажтаах, эргизэн үлэтигэр эриллэн балаһа опытыбыт М.И. Маркова аһаммыта.

Бу курдук ыйыталаһан билсэн баран, мафаһыныҥа байэтигэр кириэбит. Кириэри кытары өстүкүлэлээх витрина аттыгар атыылааччы остуола баар. Хаһыаттан сылдыарбытын истэн, сэбиздиссий Марта Иванова тугу эрэ суруйа олорорун тохтотон, хаһаайыстыбатын билиһиннэрэр.

— Мафаһымыҥ бэс ыйын 20 күнүгэр аһыллыбыта, — диір кини. — Табаарбытын "Вест Экспокампани" дигэн тэрилтэ хаачыйар, Москваттан Нерюнгрига диэри ти-мир суолунан аҕалар, онтон дуоҕабардаах

араастаһар. Аны телеһүү механизмын сөбүлүүллэр. Ол курдук, нэһилиэнньэ төлүүр кыага кыратын үчүттээн, пайышкытаахтарбытыгар кредиткэ биэрэбит. Ол аа, табаар ылбыт киһи бастаан сыанатын аһарын биэрэр, онтон икки ый устата хаалбыт сууматын төлүүр. Инньэ тынан, бүгүнгү туругунан барыта 50-тан тахса киһи кредит ылан төлөһө сылдыар. "Сакаас кинигэтин" тэрийэн, онно ким туохха наадыһарын суруйабыт. Кэлбит табаар ый иһинэн атыылаһааччытын булар. Бастаан аһылларбытыгар улахан экраннаах телевизордар, үс камералаах холодильниктар, түөрт камфоркалаах электрическэй оҥоһтор, музыкальнай кииннэр атыыга барбытара. Атырдыах ыйыгар 350 тыһ. солкуобай суумалаах табаар атыыга барбыта, онтон балаһан ыйыгар эргиирибит 420 тыһ. солкуобай буолла.

— Дьон ылбыт табаарын көрөн-истэн, үлэлиирин-үлэстэбэтин бэрэбиэркэлиир буоллаахпыт?

— Оннук. Табаар кэллээһинэ көрөн-истэн тутабыт. Алдыаммыт эбэтэр туох эмит биричиинэнэн үлэстэбэт баар буоллаһына, акт суруйан фирма бэрэстэбииталигэр төнөрүөхтээхпит. Ол эрэри оннук түбэлтэ тахса илик, билингитэ барыта үчүгэй туруктаах табаардар кэлэллэр. Манна аты-

лаһааччы ылаһына настройкалаан, таһан, хайдах үлэлиирин көрдөрөн биэрэбит. Бастаан аһылларбытыгар Владислав Аржаков дигэн студент уол каникулун кэмигэр прибор настройкатыгар үлэстэбитэ. Билигин бухгалтер Владимир Пестерев оҥорор. Чурапчы сэлээннээтэн илигэр атыылаһааччыларга дьылзэригэр тиэрдэн биэрэбит. Оттон нэһиликтэр олохтоохторо мас-сыаналаах кириэн тута тиэйэн илдьэ бараллар эбэтэр бэйэлэрин мафаһыннарыгар сакаастаан ыллараллар. Табаардарбыт сүрүннээн "Самсун", "Панасоник" уонна "LG" фирма оҥоһуктара, ону саргы кэлин кэмгэ Новосибирскайтан "Скарлет" фирма кизиннэрин аҕаллылар. Бу ааспыт ыйдаабы табаар бүтэн эрэр. Сотору эмнэ аҕаһаахтаахтар, Нерюнгригитан кэлэр буоланнар, суол хаайтарытыгар эһин мэхэй-дэппэттэр.

Атыылааччы остуолун утары уонна ойбос эркини кыйа тутсаҕай оҥоһуулаах витринага араас эгэлгэ табаар сааһыланан турар. Туох суоһун этэргэ уустук. "Самсун" фирма өгнөөх телевизорун үс көрүгэ 8860 солкуобайтан 12200 солкуобайга диэри сыаналаахтар. Видеоплеер бис арааһа кыстаммыт, сыаналара 3645 солкуобайтан саҕалаан 4219 солк. диэри. Кини телевидение бэркэ хатаҕалаан рекла-

малыыр халтаҕай экраннаах "LG" фирма телевизора 12580 солк. эбит.

— Оттон бу дьылзэҕи кинотеатр, — диір Марта Иванова, — 11280 солк. сыаналаах, хас да колонкалаах, экрана суох, өгнөөх телевизорга холбоон көрүллэр. Ити музыкальнай киин баар, 7630 солк. сыаналаах.

"Панасоник" фирмага оҥоһуллубут телефакс 6720 солк. Билингити олох көрдөбүтүнэн буолбут компьютер ураты мизэстэни ылар. "Пентиум-4" Селерон компьютер системнай блогга 21000 солкуобайтан 24000 солк. диэри. Монитор, клавиатура, лазернай принтер, ксерокс, дискет арааһа эмнэ бааллар. Икки камералаах холодильник хас да көрүгэ кылбаһан тураллар. "Бирюса" сыаната 13950 солк., "Стинол" 16000, "Индекс" 18400 солк. эбиттэр. Салгыы көрөн истэххэ, биір витринаһы олорчу өтүүктэр, электродреллар, автомагнитолалар, телефоннай аппараттар уонна эрбимлэр, о.д.а. ылбыттар.

Дьэ, бу курдук, хас биірдии дьыа көргэнгэ олус наадалаах табаардары, туттар тэриллэри атылыыр бэртээхэй мафаһын баар буолбут.

Р.СИБИРЯКОВА.

Хаартыскаҕа: саҕа табаардар.

Оскуола олоҕо

СОНУН ДЬАҤАЛ

Ааспыт субуотага Болтоҥо орто оскуолатыгар Ийэ нэдиэлэтин түмүктүүр биэрэр буолан ааста. Оскуола ытар экспериментальнай үлэтин сүннүүнэн "Аныгы алаас ийэлэрэ уонна кыргытара" дигэн сүрдээх интэриэһинэй, сонун дьаһал ыйытылына. 5 кылаастан 11 кылааска диэри үөрэнэр кыргыттар уонна кинилэр ийэлэрэ икки хамаанданан хайдыһан күрэс былдьастылар. Бастагы түһүмэх "Алаас культурата" дигэн. Манна эбэрдэ нүөмэрдэр сыаналаннылар. "Алаас оҥотун сирэ-майгыта" дигэн иккис түһүмэххэ ситуациялары быһаардылар. Үһүс түһүмэххэ спортивнай курахтаһиһалар буоллулар. Төрдүс түһүмэх "Алаас уустара" дигэн. Манна кыттааччылар иискэ уонна килиэп быһыытыгар кураһтэстилар. Алаас исторатын билиини тургутуу түһүмэхтэр төрөөбүт нэһиликтитигэр, алаастарбытыгар, үрэхтэрибитигэр сыһыаннаах болуурустарга элпэттэстилэр. "Аныгы алаас ылын хаһаайката" дигэн алтыс түһүмэххэ ийэлэр уонна кыргыттар астаан аҕалыт булуудаларын көмүскэстилэр. Сэтиһ "Алаас оҥотун өйө-санаата" дигэн түһүмэххэ өс хоһооннорун таайдылар, ситэрэн-хоторон биэрдилэр. Ахсыс түһүмэх "Алаас экологията" дигэн ааттанна. Манна алаастарбытыгар үүнэр араас сибэккилэр гербарийдарын таайыы кыттааччылары улахан толкуйга түһүрдэ.

Түмүккэ кыайылаахтар быһаарылланнар, конкурс анал бэлэхтэрин оскуола социальнай педагога Н. М. Тимофеева туттартаата. Дьүүлүсүр сүбэ састаабыгар дьыа кэргэн-спецалиһа С.В.Кривошапкин, директоры иитэр үлэҕэ солбуйааччы В.И.Дьячкова, үрэх чааһыгар солбуйааччы Л.Н.Захарова кириэн үлэстэтилар. Олорбут ийэлэригэр аһаан араас сиздэрэй буклеттары, стендэлэри оҥорон аҕалтаан саала иһин кизэргэттилар.

А.А.ПОПОВА,
төрөппүт комитетин председателэ.

Мин дойдум — Чурапчы

УЛУУ КУДАҢСА ДИЭН КИМИЙ?

Улууслут тэриллэбитэ 75 сылын бэлэстэри туран хантан хааннаахпытый, кимтэн кииннээхпитый дигэн ыйытык биір дойдулаахтарбытын интэриэһиргэтиэн сөп. Онуоха харданы Сэһэн Боло "Ленаҕа нуучка кэлиэн иннинэ саха олоҕо", Федот Захаров "Боотуруускай улуус сахаларын төрүт уустара" дигэн үлэлэриттэн булуоһа сөп.

Элэй Боотур биір уола Дьон Дьаһылы, киниттэн Боотур Уус дигэн төрөөн Боотуруускай улуус нэһиликтэрин уһаппыт. Холобур, Бологур Буххаат, Чэки Боотур, Уот Айах Куудунгса дигэн бырааттыи ини-бии дьон баар эбиттэр.

Уот Айах Куудунгса 9 уолуттан, 9 кыһыттан Аан Өрүөһэй дигэн уол ордон, киниттэн Батас Мөндүкээн биэс Хатылы төрдүн биэс уолу төрөтөр. Уолаттар ааттара: Кытаанах Баллы, Уока Тэбэнэ, Үрүг Бас Болтоҥо, Ачаҕар Ньамныах. Балартан Кытаанах, Болтоҥо, Ачаҕар, Уокаа, Чэппиздэй, Одьулун, Төлөй (хатылылар нэһиликтэрэ) үөскэбиттэрэ. Хатылы дигэн быдан былыргы киһи, Элэй сизэ.

Куудунгса бырааттарыттан чэкирдэр, хадаардар уһаабыттар. Боотур Уус уола Бологур дигэн киниттэн болуурдар уһууллар. Оттон Ураанай Боотур дигэн аҕа уустан Сылан, Халлаа Үкэчи аҕа уһуттан Алаҕар нэһиликтэрэ үөскэбиттэр.

Уот Айах Куудунгса олорбут бириэмэтэ Петр I ыраахтааһы иннинээһи кэм булуоһуох дигэн П.А.Ойуунускай сабадалаабыт. Олорбут сирэ Тааттаттан арҕаа диэки Түөһү үрэх ханга өттүгэр, Майы Баалы дигэн күөл үрдүгэр, К.К.Колесов ахтарынан, бу күөлгөн Сыллыкы баай 40 холло балыгы ылара эбитэ үһү. Оттон Р.М.Саввин: "50-нүс сыллардааха күһүн куобахтыы сылдьан күөлгөн 300 м хотугулуу арҕаа икки үүттээх, биір метрэн кыйбат үлүннээх үчүгэй баҕайы баҕана эмэх буолан суулан сытарын көрөбүт. Ону Улуу Куданса муһгатын балыгын сүөкүүр күрүөтүн маһа диһиллэрэ", — дигэн ахтар.

Ф.Захаров бэлэстииринэн, саамай эрдэтээҥи номоһо кирибит киһинэн Уот Айах Куудунгса буолар. Бу сыты тыллаах-өстөөх, модун санаалаах киһи буоларын аата да

этэр. П.А.Ойуунускай "Улуу Куданса" сэһэнин сюжетын Петр Ванифатьевич Слепцов дигэн I Дьохсоһон нэһилиэгин киһитэ биэрбит. Кини эһэтэ Ванифатий Слепцов дигэн Таатта Бэрээһин аҕатын ууһун сиригэр Наммара үрэх саамай быйаһаах хөдүһа сиригэр олохсуйан олорбут, сэттэ оҥотун собууру үөрэттэрибит, саха төрдүн удыурдарын суруйбут киһи дигэн Р.М.Саввин ахтар. Онон бу сэһэн (кэпсээн) киниттэн хаалбыт буолуон сөп эбит.

П.А.Ойуунускай бу сэһэҥнэ "Усилить и ввести описание природы, усилить и рельефно внести типы Куданса и Чэчыгыр" дигэн суруйбута. Кини Куданса туһунан урут оҕо сылдьан истэр эбит уонна ол матыыбын "Кыһыл Ойуун" поэманы суруйарыгар туһаммыт. "Улуу Куданса" сэһэн 1929 сыллааха "Чолбон" сурунаалга бэчээттэммит, 1930 сыл саҕатыгар туспа кинигэнэн тахсыбыт. Билингити ааҕааччы бу сэһэни П.А.Ойуунускай айымныларын хомуурунньугун II томуттан ааһыан сөп. Айымныыга Улуу Куданса дьонун-сэргэтин тымныттан, сuttан, кураантан, дьантан-дьаһахтан быһаары баайын-дуолун, оҕолорун толук ууран туран дьылба-хаан ыйааһын утары барар уонна иннин биэрбэккэ тэҥэ суох охсуһууга кирисэн өлөр. Кини этэ-хаана уот сизмэ буолан сир үрдүгэр ыһыллар.

1999 с. улуус Бочуоттаах грахданина Г.Д.Ефимов биір дойдулаахтарыгар туһайан маннык этэн турар: "... улуу киһи төрүттээхпитинэн киэн туттуоһа, киһи аатын үйэтитэргэ, эдэр көлүөнэ ыччаттарга үтүө холобур оҥорор туһуттан..." Улуу Куданса ыйааһын таатталары кытта кыттыһан биір сиргэ ыйааһа, Чурапчы остолобуойун Улуу Куданса аатынан ааттыаах, киһи аатынан мэтээл олохтусаа, уруһуйдуоһа, хоһоон-ырыа айаах, уус-уран айымныыны суруйуоһа. Улуу Куданса уот сизмэтэ Өксөкүлээхтэри, Ойуунускайдары, Субуруускайдары, Омоһоһоннору, Болоһтору, Даланнары илпиптэ".

В.ПОПОВА,
улуустааһы А.А.Саввин аатынан музей
научнай сотруднига.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Убаастабыллаах бииргэ үлэлмир табаарыстын, ар сыларга оройуоннаабы типографияга наборщиктан, метранпаһынан үлэлэбит, "Сага олох" редакци-оннай-издательскай холбоһук ГУ-га переплетчиктыр САВВИНА Мария Семеновна үйэ агардаах үбүлүгүнэн ис сүрэхтэн эбэрдэлиибит!

Эн улуустут экономикага сайдарыгар бэчээт нөмүө сыраллаах үлэбинэн киллэрсибит кылааккын сыаналы-быт, ситиһилэргинэн кизэн туттабыт. Кили, табаарыс быһыктынан аһаһас дууһабын, үтүөкэн майгыбын биһиримбит.

Баҕарабыт эйиэхэ, улахан дыа кэргэн кун-күбэй ийэтигэр, зэйбэс эбэтигэр, оболорун, сизинэринг тап-талларыгар бигэнэн уунуук, дьоллоохтук олороргор. Кырдыарга бэринимэ, доруобай буол, мэлдьи үөрүү-көтүү эрэ аргыстан дикэн алгыстын тиздэбит.

"Сага олох" РИХ ГУ коллектива.

xxx

"Сахателеком" ААО Чурапчытаабы филиалын директорын, Улуус Мунньабын депута-тын, улуустаабы дьахталлар сэбиэттарин председателин Светлана Даниловна ВАСИЛЬ-ЕВАНЫ Софья Сидорова аатынан бочуоттаах Знагынан наҕараадалааммыккын итинтих-истинник эбэрдэлиибит!

Итиникитин даҕаны олобу кытары тэннэ хардылаан, саҕаттан-сага сүүрэннэри баһылаан-көһүлгүнэн улуустут инники сайдыытыгар үрдүк табаарылаахтык, айымнылаах-ахтык үлэлээн дикэн эрэнэбит.

Баҕарабыт Эйиэхэ, Эн дыа кэргэнгэр үлэһэ, үөрэххэ үтүмэн үгүс ситиһилэри, туй-гун доруобуйаны, дьоллоох-соргулаах байылыт олобу.

Улуус Мунньага, муниципальнай тэриллии дьаһалтата.

xxx

Убаастабыллаах салайааччыбын, "Сахателеком" ААО Чурапчытаабы филиалын ди-ректорын, директордар сэбиэттарин чилиэнин, улуус дьахталларын сэбиэтин председа-телин, Улуус Мунньабын депутатын Светлана Даниловна ВАСИЛЬЕВАНЫ Софья Сидоро-ва аатынан бочуоттаах Знагынан наҕараадалааммыккын итинтих-истинник эбэрдэлиибит!

Баҕарабыт бу эрирдээх-мускуурдаах олоххо чэгин-чэбдик доруобуйаны, эстибэт эрчими, сылайбат сындааһыны, үрдүкхэ дууһулар, сирдыгы саҕар үлэһэр дьолун си-тиһинилэри, дыа кэргэнгэр дьолу-соргуну.

Филиал коллектива.

xxx

Күн сиригэр күндүттэн-күндү киһибитин, таптыр кэргэммин, амарах аҕабын, зэйбэс эбэбитин Николай Данилович СОБАКИНЫ олобун биир бэлиэ түгэнигэн—55 са-аскын туолар күнүгүнэн дыа кэргэним аатыттан итинтих-истинник эбэрдэлиибит!

Оҕо эрдэххиттэн көрсүө-сэмэй майгыланан, дыа кэргэнгэ бэриниктээх буолуу, аймах аатын үрдүктүк тулуу күрдүк дэбинис киһиэхэ бэримбэт олус үтүө хаачыстыба-лардаахкын. Дьонго үтүө сыһаангынан, кыһалҕаны өйдүүргүнэн, көмөлөһүргүнэн ура-ты чорбойоһун. Тэрээһиннээх салайааччы буоларгын, дьону-сэргэни сатаан түмэргин, кыайа тутан көпсөтэргин куруук астына бэлэтиибит. Эн үлэһэ үһүлүүчү эппиэтинэстээх буолан дьон-сэргэ билиинитин, махталын ыһаахкын ылаһын. Итинэн билиги кизэн тут-табыт, холобур онгостобут.

Билигини атахпыттар туруорбут, олохтутун буларбыт, үрдүк үөрэхтэббит сылаас сыһыанын, улахан тапталын иһин эркин күрдүк эрэнэр киһибитигэр хоолдухтээх байа-быт хонгуйан туран махтанабыт.

Кэргэним, оболорун, сизинэринг ахсаабат кыһамныларынэн, тапталларынэн угут-танан барыбыт үөрүүбүтүн, ситиһилэбитин тэннэ үлэстэн, онтон эрчим ылан күскэр үүс эбинэн этэнгэ сырыт, доруобай буол дикэн алгыстытын аныыбыт. Билиги зийгини аптыбыт, ыга куулабыт, сырылааччы сыллыбыт.

Кэргэним Ульяна Николаевна, кыргыттарын, уолун, кийинитин, сизинэринг.

xxx

Хайахсыт нэһилиэгэр уһунуук управлалыһынан үлэлэбит ытыктабыллаах кэргэм-ин, аҕабытын, эбэбитин, убаастабыллаах убайбытын, быраатын Михаил Егорович СИЛЬЕВЫ 75 сааскын томточчу туолбуккунэн итинтих-истинник эбэрдэлиибит!

Билиги тустуугар ахсаабат кыһамныг, үтүө көмөг, ылыктаах сүбэн, истин-ныанын иһин барҕа махталбытын аныыбыт. Күндү киһибитигэр чэгин-чэбдик дору-убуйаны, дьолу-соргуну, өссө да үлэли-хамсыы, кизэн өйгүнэн-санаабынан сүбэлми-алыы сылдыаргар баҕарабыт.

Эбэрдэни кытары кэргэним Акулина Петровна, кыһынын Галина, сизинг Алина, эдийинг Ирина Егоровна, Чурапчыт-тан Васильевтар, Кириллиннар, Нохтукскайдар, Потаповтар, Сунтаартан Федоровтар, Дьокуускайтан Сергеевтар, Васильевтар, Филипповтар, Егоровтар, Кириллиннар дыа кэргэттэрэ.

xxx

Күндү коллегабытын, Чурапчы орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учу-улын ЕРЕМЕЕВА Сардана Ивановна Россия Журналистарын сохулун кэккэтигэр чи-энигэн ылыллыбыккынэн итинтих-истинник эбэрдэлиибит!

Баҕарабыт айар үлэһэр үтүө ситиһиллэри.

Чурапчы орто оскуолатын коллектива, профкома.

xxx

Ытыктыр, истинник саныыр учууталбын КУЗЬМИНА Анна Николаевна үйэ ардаах үбүлүгүдээх күнүгүнэн ис сүрэхпиттэн эбэрдэлиибит!

Күндү киһибит! Мэлдьи мичээр аргыстан, эбэрдэни эрчимнээхтик, айымнылаахтык үлэһэ, санаабыт санааг барыта туола турдун дикэн үтүө баҕабытын тиздэбит.

Чурапчы интернат-оскуолатын 1989 с. бүтэрбиттэр.

САГА ОЛОХ
Чурапчы улуусун хаһыата

Күнүнү үлэһэр бүтүн дьыл
быһаараллар

САГА ОЛ
Чурапчы улуусун хаһыата

Чурапчы улуусун хаһыата

САГА ОЛ
Чурапчы улуусун хаһыата

ДЬЫЛ ЭРДЭ КЭЛ

"Сага олох" хаһыакка 2005 сыл бастагы агарыгар сурутуу саҕаланна.

КҮНДҮ АҔААЧЧЫ!
УЛУУХУН ХАҔААТЫГАР
СҮРҮТТАРАРГА ТИЭТЭЙ!

Сыаната:	6 ыйга — 200 солк.,
чааһынай дьонго	5 ыйга — 175 солк.,
	4 ыйга — 140 солк.,
	3 ыйга — 105 солк.,
	2 ыйга — 70 солк.,
	1 ыйга — 35 солк.,
тэрилтэлэргэ	6 ыйга — 250 солк.,
	5 ыйга — 225 солк.,
	4 ыйга — 180 солк.,
	3 ыйга — 135 солк.,
	2 ыйга — 90 солк.,
	1 ыйга — 45 солк.

Сурутууну
"Сага олох" РИХ ГУ ытар.

ТЭРИЛТЭЛЭРГЭ, ЧААҔЫНАЙ ДЬОНҔО АНААН ИҔЭР МУУҔУ БЭЛЭМНЭЭҔИҔНЭ, ТИЭЙИҔГЭ СЫАНАЛАР

2004 сыл алтынньы 1 күнүттэн мууҕу бэлэмнээһингэ уонна тизийигэ манньк сыана-лары олохтуурга:

Биир кубическай метр мууҕу бэлэмнээһин, тизийи: тэрилтэлэргэ—130, нэһилиэн-нэһэ—110 солк.

4 кубическай метр мууҕу (биир массына) бэлэмнээһин, тизийи: тэрилтэлэр-гэ—520, нэһилиэннэһэ—440 солк.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын онгосорчуларга "Эрэл" пенсионнай фонда нөмүө билиги улууска көрүлүбүт 1 мөл. 200 тыһ. солк. босхо харчы ситэ туһанылла илигинэн ким баҕалаах нэһили-эктээни агенары эбэтэр Чурапчы сэлэһинээтигэр Ветераннар дьизэлэригэр кэлэн дуогабардаһаргы-тыгар ыгырабыт.

Усуллубуйата: 2-тэн 8 тыһ. солк. дизри уклут киһиэхэ 1-тэн 4 тыһ. солк. тиниэ фонда кини оче-тугар эбии угар. Билсэр телефон: 41-958.

"Эрэл" ГСПФ сэбиэтэ.

xxx

Персональный компьютердары өрөмүөнүбүн, настройкалыбын, Windows 95/98/ME/XP установкалыбын, антивирусниктар, арааһынай софтар. Билсэр телефон: 42-524.

УЧЕБНЫЙ ЦЕНТР ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

Производится очередной набор на заочные курсы профессиональной подготовки без выез-да к месту учебы по следующим специальнос-тям: бухгалтер-экономист, бухгалтер-кассир, продавец-кассир продовольственных и непродовольственных товаров, продавец-консультант не-продовольственных товаров, инспектор по кад-рам, секретарь-референт, социальный работник, делопроизводитель-архивариус, страховой бро-кер, индивидуальный предприниматель, контро-лер сберегательного банка, оператор ПЭВМ, официант-бармен, повар-кондитер, автоэлект-рик, автомеханик, мастер шиномонтажной ма-стерской, монтажник линий и оборудования ра-диотелефонной связи, электромеханик по торго-

вому и холодильному оборудованию.

Прием производится без ограничения возра-ста и уровня образования. Приглашаются также учащиеся старших классов. Цена полного курса обучения не выше 2990 рублей. Срок обучения до 4 месяцев. Зачисление, занятие и тест-экза-мены осуществляются без выезда к месту учебы.

По окончании курсов высылается диплом и рекомендательное письмо для трудоустройства. За подробной информацией и для заключения договора на учебу обращаться письменно по ад-ресу: 350072, Краснодарский край, г. Краснодар, ул. Московская № 40, учебный центр "УЦОПК". Телефоны для справок: 8 (8612) 57-05-52, 46-71-81; 8 (918) 43-95-574.

АТЫЫЛЫБЫТ

2002 сыллааха онгоһуллубут УАЗ-22069 массынаны. Сыаната көпсөтинэн. Билсэр телефон: 23-341.

xxx

2001 сыллааха онгоһуллубут УАЗ-3962 "Санитарка", 1996 сыллааха онгоһуллубут ВАЗ-21213 "Нива" массыналары. Сыаналара көпсөтинэн. Билсэр телефон: 41-357.

xxx

1993 сыллааха онгоһуллубут, сүүрэ сылдыар "Жигули" массынаны. Сыаната көпсөтинэн. Билсэр телефон: 41-063

Редактор Г. Г. ПОПОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670,
Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРБЫТ:
редактор — 41-332, отделлар — 41-265.
F-mail: Osanaoloh@churap.sakha.ru

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительства, Чурапчы улуусун "Сага олох" редакционной-издательской холбоһук государственной учреждение. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну хонтураллуур уонна регистрациялар РФ бэчээккэ СР региональной управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрацияламыт күөмүрэ — ПИ №19-0423.

"Сага олох" редакционной-издательской холбоһук ГУ. Офсетной бэчээт. Сааһаһын № 126. Тираж 2182. 22. 10. 2004 с. бэчээккэ бэрилинэ. Хаһыат нэдиэлэһэ үстэ: оптуорунуука, чаппаэргэ уонна субуотаһа тахсар.

Автор суругар этиллэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэхэр буолбатах. Сурукка мыйлар чахчылар кырдыктаахтарыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэһэ сүгэр.